

Bibliografien er med redaktørens ord ordnet historisk-geografisk. Den anvendte opstilling er som helhed god, og der findes et udmærket forfatterregister. Til gengæld er bogens *Ergänzendes Sachregister* rent ud sagt ikke meget værd. Det kunne være blevet et nyttigt hjælpemiddel, men er alt for summarisk, og ved nogle få stikprøver konstateredes grimme mangler, fejl og inkonsekvenser. Det virkede pudsigt at se fem afhandlinger om Helgö i Mälaren rubriceret under *Wasser*. Men det var mindre morsomt at konstatere, at en tilfældigt bemærket afhandling om offerkilder (bibliografiens nr. 4322) ikke var optaget i rubriken.

Bibliografier er altid nyttige. Det gælder også den foreliggende bog, og den overskuelige typografiske opstilling gør det til en fornøjelse at blade i den. Redaktøren skal også roses for den stort set uforvanskede gengivelse af bogtitlerne. Men bibliografien ville unægtelig have vundet i overskuelighed, såfremt tættekammen var taget i brug.

OLAF OLSEN

WALTER DEETERS: *Quellen zur Hof- und Familienforschung im Niedersächsischen Staatsarchiv in Stade. Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung Heft 24.* Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1968. 151 s. 16 DM.

Dette nye bind i rækken af det Nedersaksiske arkivvæsens publikationer henvender sig naturligvis først og fremmest til slægts- og lokalhistorikere, idet det sogn for sogn gør rede for hvilke skattelister, jordebøger, landmilitsruller m. v., der står til rådighed for hver enkelt lokalitet. Kirkebøgerne, der i Tyskland opbevares ved embederne, er ikke medtaget; dem kan man finde registreret i Fritz Garbe: *Die Kirchenbücher in der Evangelisch-luth. Landeskirche Hannovers*, Hannover 1960. Henvisningerne er yderst detaljerede bl. a. for derved at undgå overflødig gennembladning og deraf følgende slid på arkivalierne. Opstillingen er klar og overskuelig, og forordet giver kort, men god vejledning, herunder en advarsel om jordebøgers mulige afhængighed af ældre forlæg. I betragtning af den periodevis nære forbindelse mellem dette område og Danmark bør man være opmærksom på dette hjælpemiddel.

JOHAN JØRGENSEN (†)

C. T. SMITH: *An Historical Geography of Western Europe before 1800. Geographies for Advanced Study*, ed. S. H. BEAVER. London, Longmans, 1967. xviii + 604 s. Ill. 65 sh.

I en tid hvor den stigende specialisering gør sig gældende såvel mellem de enkelte fag som indenfor fagene, hører det til sjældenhederne at møde forskere, som har mod og arbejdskraft nok til at gå ud over deres egne specialer og tilmed kombinere forskningsmetode og studieobjekter fra flere fag. Samtidig er der et stort behov hos lærere, studenter og lægmænd for litteratur, der formår at vurdere, videregive og sammenkæde resultaterne fra de mangfoldige detailstudier i en større sammenhæng. C. T. Smiths bog imødekommer helt disse ønsker.

Historisk geografi er en gammel disciplin. Især i England og Frankrig er der lang tradition for, at geograferne også har beskæftiget sig med fortidens geo-

grafi. At faget i perioder har været i miskredit især hos historikerne, er forklarligt, eftersom der har været en tydelig tendens blandt fagets dyrkere, særlig veludviklet i Tyskland, til at ville forklare hele historien ved en geografisk determinisme. Det virker derfor befriende, at C. T. Smith er overordentlig forsigtig med at give geografiske årsagsforklaringer, og direkte advarer mod en sådan påfelter, hvor geograferne ellers har boltret sig, som f. eks. Romerrigets stræben efter »de naturlige grænser«. Ligeledes fraviger forfatteren en anden tradition, nemlig at bruge megen plads på en definition af hvad historisk geografi er, men lader bogen være en bred skildring af de geografiske aspekter af den økonomiske udvikling.

Når man på 600 sider skal fremstille dette emne for hele Vesteuropa (inklusive Skandinavien men desværre eksklusive England) fra forhistorisk tid og indtil år 1800, må der naturligvis ske en kraftig udvælgelse af stoffet. Og forfatteren fremdrager derfor sammen med den almindelige fremstilling en række perioder og emner, der i forvejen er særligt behandlet i case-studies. Det viser sig at være en imponerende speciallitteratur, som Smith således har benyttet, rækende fra forhistorisk arkæologi over stednavneforskning til det 18. århundredes økonomiske historie, skrevet på samtlige vesteuropæiske sprog (undtagen de skandinaviske), og selv helt nye værker (frem til 1965) er benyttet, så bogen er absolut up-to-date.

Naturligvis vil specialister indenfor enkelte historiske perioder eller geografiske regioner kunne finde fejl i fremstillingen. Men gennemgående behandler forfatteren de benyttede forskningsresultater kritisk og giver mange steder nyttige principielle kommentarer til metodernes anvendelighed og et overblik over forskningens udvikling (især s. 119-23 om mulighederne for at rekonstruere folkevandringer og bosættelse ved hjælp af stednavneforskningen, s. 195-96 og 261-68 om typologien ved beskrivelsen af marksystemer og landsbytyper).

Som de øvrige bind i denne serie er bogen velillustreret med kort, diagrammer og fotografier. Men det er dog beklageligt, at man ikke kan anbringe de mange virkelig gode fotografier blot nogenlunde i relation til teksten, så man ikke som f. eks. på s. 78 skal læse om det romerske transportsystem og på den modsatte side se et luftfoto af tyske landsbyer, eller på s. 270 læse om landsbytyper og samtidig se på et luftbillede af Île de la Cité.

De tegnede kort og diagrammer er gennemgående af høj kvalitet, omend visse af kortene ved reproduktionen er blevet lovlig små, hvorved detaljerne går tabt. Her skal blot fremhæves diagrammerne på s. 206 og 256, der meget instruktivt forklarer relationerne mellem de enkelte produktionsgrene indenfor henholdsvis tovangs-, trevangs- og det traditionelle mediterrane landbrugssystem, diagrammer som sikkert vil blive gengivet i mange lærebøger.

Desværre er der ved kortene en formel mangel, der kan udvikle sig til et irritationsmoment hos den, der vil bruge bogen som et grundlag for videre studier. Af bogens 91 kort og diagrammer er de 28 helt uden kildeangivelse. Det er tydeligt, at nogle af disse er tegnet og konstrueret af forfatteren selv, men det fremgår ikke hvilke. Ved andre 11 er nok angivet et forfatternavn, men de pågældende navne findes ikke i de litteraturlister, der er opført som noter efter hvert kapitel, så den ivrige læser kan få noget besvær med at identificere værkerne.

Til trods for disse mindre mangler fremtræder bogen som et udmærket eksem-

pel på de frugtbare resultater, der kan opnås ved studier i sådanne grænseområder mellem to fag, og der er ingen tvivl om, at universiteternes studerende indenfor såvel kulturgeografi som økonomisk historie både kan og bør anvende bogen som et nyttigt supplement til de gængse fremstillinger.

KARL-ERIK FRANDSEN

ALMINDELIG HISTORIE

G. R. ELTON: *The Practice of History*. Sidney University Press, London, Methuen, 1967. viii + 178 s. 25 sh.

Elton ønsker at påvise at historieforskning er en »autonom« videnskab, som ikke behøver at læne sig til nogen eller noget, hverken nu eller i fremtiden. Dvs. påvise er så meget sagt; det bliver hævdet, påstået og til tider råbt ud. På smudsomslaget står: »The author describes it modestly as 'a manifesto rather than a treatise' . . . and what he says is always stimulating, often pungent, sometimes fierce«. Men i det lange løb forsvarer man nu engang sin sag dårligst ved at slå i bordet og hæve stemmen, selvom man med rette er blevet træt af at se på sine kollegers spagfærdige, til tider rent defaultistiske holdning over for nabovidenskaberne, for slet ikke at tale om de »eksakte« videnskaber.

Allerede i forordet gør Elton det klart, at han tager afstand fra de filosoffer, som analyserer den historiske tænkning, fra sociologer og historiografer, som analyserer historikere, og fra de historikere, som lejlighedsvis søger at retfærdiggøre deres job under henvisning til nytteargumentet. Han går ud fra som givet på forhånd, at historiefilosofi ligefrem er en hindring for den praktiske udøvelse af faget. Han medgiver dog »that there are some sensible books on these subjects«, f. eks. af W. H. Walsh, P. Gardiner og W. B. Gallie. Men han forklarer karakteristisk nok ikke *hvad* der efter hans mening gør disse bøger »sensible«. Helt bortset fra den arrogance hans holdning er udtryk for, gør han sig skyldig i det der er værre: han afskærer sig selv fra muligheden for at nå frem til et præcist begrebsapparat og fra at placere sit fag i relation til andre videnskaber.

Ud fra bogens titel og forordet forventer man unægtelig den »praktiske« historikers bidrag til konkrete problemers løsning; det er vel ikke urimeligt at forvente nogle kildekritiske og almen-metodiske staldtips fra forfatteren til »The Tudor Revolution in Government«s eget lille husmandssted.

Men det bliver der ikke noget af; vi får at vide (s. 64f.) at historisk teknik (som snart er hvad vi forstår ved historiske hjælpevidenskaber, snart nærmest lig med kildekritik) og historisk metode ikke er det samme. Historisk metode er »no more than a recognized and tested way of extracting from what the past has left the true facts and events of that past, and so far as possible their true meaning and interrelation, the whole governed by the first principle of historical understanding, namely that the past must be studied in its own right, for its own sake, and on its own terms«. Det kunne jo være rart nok at få at vide hvad Elton så lægger i dét, men vi bliver øjeblikkelig henvist til de almindelige lærebøger i historisk teknik (her hovedsagelig i betydningen kildekritik).

Resten af bogen, som er delt i hovedafsnittene: Purpose, Research, Writing